

סיכום כנס דב לאוטמן תש"ף 2019

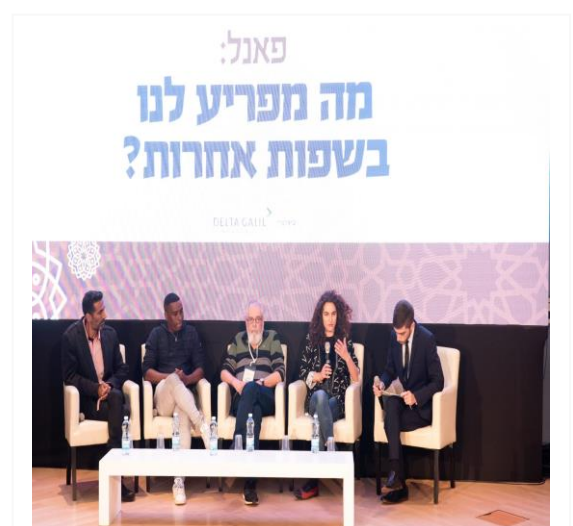
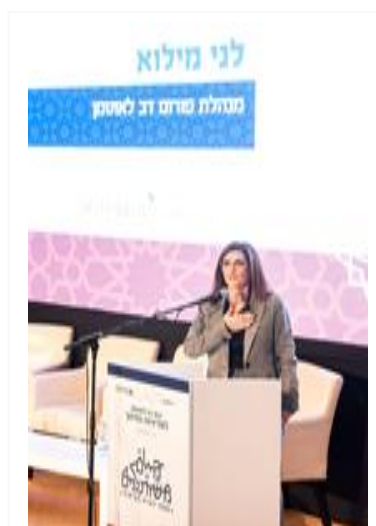
כנס דב לאוטמן התקיים ב- 17 בדצמבר 2019, י"ט בכסלו התש"ף, חמש שנים להיווסדו של פורום דב לאוטמן למדיניות החינוך. הפורום הוקם ביוזמת השותפים המייסדים: קרן לאוטמן, האוניברסיטה הפתוחה ודלתא גליל אשר הצטרפו אלינו השנה.

קידום החינוך לערכים דמוקרטיים ולשותפות מהווה אתגר מרכזי בעבודת הפורום.

השנים האחרונות העלו אתגרים מגוונים, וביניהן שאלות של פרשנות מונחים, היכולת להגיע להסכמה ואפילו לגיטמיות לעסוק בנושא במסגרות חינוכיות. פורום דב לאוטמן, הכריע בנחישות, לא להרפות מעיסוק בנושא וקידומו בזירות החינוכיות המגוונות. מתוך כך החלטנו **לחתור ולקדם** מחקרים, חשיבה, רעיונות ועשייה ארוכת **טווח**. להרחבת וביסוס החינוך האזרחי המורכב מחינוך לערכים דמוקרטיים, חינוך לחיים משותפים ופיתוח מיומנויות לאזרחות פעילה ומעורבת.

בכל שנה אנו בוחרים להתמקד בסוגיה בוערת אחת או יותר והשנה עסקנו בנושא השפות, תחת הכותרת: **שפה יוצרת מציאות**. השאלה המרכזית בנושא עסקה בהשפעה של מעמד השפה על החוסן האזרחי והיכולת לקדם הידברות וסובלנות בין קהילות.

אין עוררין כי לשפה ולמילים יש השפעה על המציאות שלנו ולמציאות יש השפעה על השפה, היחס אליה ומעמדה.

בישראל יש שפת רוב ושפת מיעוט, וכן ריבוי שפות דבורות בהיותה מדינת מהגרים. האם מגדל הבבל שלנו צריך לההרס לטובת אחידות שפתית או שאולי ריבוי שפות הוא דוקא נכס, בעידן שבו כור ההיתוך נזנח זה מכבר לטובת ההבנה שמגוון תרבויות מעשיר את החברה ואנשים הדוברים מספר שפות, מרוויחים מכך רבות? מדוע אם כן, יש הנרתעים משפתם של אחרים החיים בישראל?

בפאנל בהנחיית שיבל כרמי מנסור: "מה מפריע לנו בשפות אחרות?" חבר הפאנל הסטנדאפיסט ויוצר הרשת **ברקו זרו** דיבר בכנות על הקושי של החברה הישראלית לקלוט עלייה, ולאפשר לקהילות ולעולים חדשים לשמר את זהותם ואת שפתם. בשל כך, סיפר ברקו, הקהילה האתיופית עושה מאמצים להיטמע בחברה ולהיות יותר ישראליים, דרך הימנעות מהשימוש בשפה האמהרית במרחב הציבורי והחלפת שמות פרטיים לשמות ישראליים.

חלק מהדוברים בכנס בטאו את כעסם על כך שהיחס לשפות אינו שווה. נראה כאילו לשפות יש "רייטינג". יש מי שיחשוב שלרוסית או לערבית יש רייטינג נמוך ואילו לאנגלית רייטינג גבוה. אבל מי קובע מה נחשב? מי קובע מה נשמע טוב? ומי קובע מה צורם לנו באוזן ולמה?

הוסכם כי לשפה יכולת השפעה דו כיוונית:

שפה יכולה לגרום להדרה, אבל גם לגרום להכללה ולשיתוף

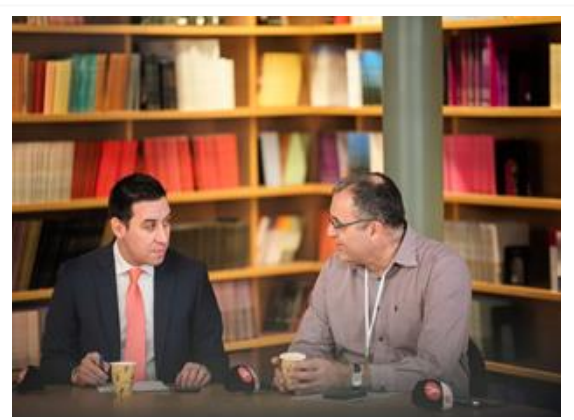
שפה יכולה לגרום לאפליה, אבל גם לגרום לבחירה

שפה יכולה לגרום לריחוק אבל גם לקרבה

שפה משקפת מציאות והפער בין מילים מנומסות, יפות ו"מכובסות" לבין מציאות מורכבת ומסובכת רק הולך וגדל.

רב שיח נוסף שנדון בכנס בהנחיית ד"ר יונתן מנדל הציג דעות מגוונות בנושא מעמדה של השפה הערבית במרחב הציבורי, מעמדה הרשמי של השפה הערבית בישראל, הוראת השפה הערבית והקשר בין היחס לשפה לבין היחס לדוברי השפה. מרבית הדוברים ביטאו את האכזבה מהעדר לימודי ערבית באופן נרחב ומותאם (ערבית מדוברת ולא ספרותית) במערכת החינוך, וזאת למרות שבקרב מבוגרים יש מגמה הפוכה ואף נראית פריחה עכשווית של מכונים פרטיים ללימודי ערבית. אחת התובנות שעולות מברור זה הוא שאי אפשר להתעלם מהקשר שיש בין מדיניות רב שפתית לבין יחסי כוח בין קבוצות ובין תרבויות על דמותה של המדינה.

כידוע, פורום דב לאוטמן עורך מידי שנה מחקרים שסייעו לקדם מדיניות חינוך רלוונטית, וכדי לעודד את המערכות השונות לקדם את הנושאים הללו. לקראת הכנס השנתי, ערכנו שני מחקרים שסייעו בידינו לגבש את תפיסתנו לגבי האופן שבו ניתן לחבר בין שפה, חינוך וקידום ערכים של שוויון וסולידריות.

מחקר אחד, שנעשה בשותפות עם המכון הישראלי לדמוקרטיה על ידי ד"ר תמי הופמן, בחן את המושגים "חינוך לחיים משותפים" או "חינוך לשותפות", ומצא כי השינויים התכופים במושגים כמו גם הפרשנויות השונות שניתנות להם, מסמנים מגמה המבקשת להתרחק מכל מושג הנתפס כשנוי במחלוקת, זאת כדי לשתף קהלים רחבים ככל הניתן מתוך

החברה הישראלית. אחת המסקנות שעולות בהקשר המושגי מדגיש כי כדי שניתן יהיה לקדם חינוך לחיים משותפים יש צורך בבירור עומק של המושגים בהם משתמשים וביחסים ביניהם.

סקירה נוספת בנושא מדיניות חינוך רב-שפתית בחנה את המצב במספר מדינות דמוקרטיות בהן יש מספר שפות דבורות ורקע של מתיחות בין הקבוצות השונות סביב השימוש בשפה. מן הסקירה שעשתה יעל מעוז שי עולה כי למדיניות המתמקדת בהטמעה דו-שפתית באופן שוויוני, יש השפעה משמעותית: לימוד מעמיק של שפת המיעוט, שיפור ההישגים האקדמיים של התלמידים, שיפור עמדת הכניסה של התלמידים לעולם של כלכלה גלובלית ופיתוח של סובלנות בין-תרבותית.

הסקירה התיאורטית הראתה כי יש שלוש נקודות מוצא אידיאולוגיות למדיניות שפתית: השפה כבעיה, השפה כזכות, או שפה כמשאב שהשימוש בו יכול לשפר את החברה כולה. המסקנה החשובה היא כי מדיניות שפתית ברורה, הקצאת משאבים והכנה של דעת הקהל מתאימה לקבל את שפת המיעוט – תוכל לחזק את החיים המשותפים והדמוקרטיה בישראל.

עוד בכנס בחרנו להציג מספר פרויקטים מעוררי חשיבה, דיון והשראה לפעולה ועשייה חינוכית ביניהם: פרויקט חברתי בשם "מדרסה" שמבקש לקדם שינוי חברתי דרך לימוד השפה הערבית, הצגת פרויקט "ערברית של היוצרת לירון לביא טוקניץ" שהמציאה פונט של שתי שפות בכתב אחד וחברי הספוקווער שהצליחו לרגש אותנו גם השנה בשירה מדוברת שמבקשת להציג בפנינו את קצב פעימות הלב שמדברים באותה שפה שרק הלשון מפרידה ביננו.

נשיא המדינה ראובן (רובי) ריבלין, כיבד אותנו גם השנה בנוכחותו וחיזק בדבריו את חשיבות לימוד הערבית בישראל ואת הקשר בין שפה לבין התקווה והיכולת לחיות יחד בסובלנות וכבוד.

אז איך אפשר לסכם את כל מה שנאמר על מנת שלא ישמע כמו קלישאות או סיסמאות שמשבחות ותומכות בדרך אחת?

אם ניתן לזקק מסר אחד שעלה בבהירות ובזעקה מהכנס, הוא הנחיצות בהכרות של השפה ובכבוד הדדי לקבוצות מגוונות בחברה שלנו. זה כנראה אחד הפרמטרים המובהקים והחשובים אשר יוכלו לאפשר עתיד של חיים בשגשוג ובשלום.

אנו מאחלים לכולם כי יראו בגיוון השפתי עושר גדול ונכס.

נלסון מנדלה אחד הלוחמים הכי מוכרים למען זכויות אדם של המאה ה-20 אמר בהקשר של שפה ושל החיים ביחד: "אם תדבר לאדם בשפה שהוא מבין, דבריך יגיעו למחשבתו ואם תדבר לאדם בשפת האם שלו, דבריך יגיעו לליבו". כוונתנו בפורום דב לאוטמן להמשיך ולפעול בנחישות בקידום הערכים לחינוך דמוקרטיה ולשותפות באחריות ובשותפות רחבה.

אנו מזמינים אתכם לקחת חלק בדרך ובהמשך עשייה משותפת.

לני מילוא, מנהלת פורום דב לאוטמן

DELTA GALIL
INDUSTRIES LTD.

הפורום
בשיתוף

